

BIBLIOTECA DE LA MEMÒRIA

ELS LLIBRES QUE LLEGÍEM

Biblioteca Central d'Igualada 2017

Lloc i data:

Biblioteca Central d'Igualada, 18 de maig de 2017, a les 11 del matí.

Moderadora i transcripció:

Magda Bartrolí Ulldemolins

Participants:

- Salvador Tolosa Sarri
- Montserrat Dalmases Sánchez
- Maria Montón Alemany
- Isabel Vidal Prat
- M. Pilar Balsells Castelltort
- Joan Jaume Fernández Paris
- M. Lluïsa Sala Dalmau
- Josep M. Calzada Pont
- Josefina Borràs Garcia
- Mercè Planell Torrellardona

Aquesta tertúlia es va enregistrar en vídeo i àudio. Es pot consultar en línia un vídeo resum, així com la seva transcripció a l'apartat «Col·lecció / Biblioteca de la Memòria» de www.bibliotecaigualada.cat.

Biblioteca Central d'Igualada (a partir d'ara BCI)

Montse Lobato Just, directora

Bon dia a tothom. Em presento per qui no em conegui: sóc la Montse Lobato, la directora de la Biblioteca. Estem molt contents de tenir-vos aquí. Un any més fem aquesta tertúlia dins la Biblioteca de la Memòria que com saben és un projecte que tenim aquí a la Biblioteca pel qual anem recollint records, històries quotidianes sobretot d'elles persones grans perquè és una part de la nostra història que no queda registrada als llibres i és molt important que s'expliqui, perquè en quedi constància. Després ho transcriurem i ho guardarem a la Biblioteca de la Memòria, a la Col·lecció Local, per si més endavant hi ha algun estudiant d'història o investigador que vulguin parlar sobre aquests temes, molt variats: sobre la cuina, els jocs de l'any de la picor, l'escola i aquest any ens va venir de gust parlar de llibres. La Magda moderarà la tertúlia; els demanem que esperin el seu torn de paraula.

Magda Bartrolí Per seguir un fil com cada any, farem com sempre. La riquesa de la tertúlia serà precisament tenir gent de diferents edats; tot plegat ens donarà un retrat del que van ser aquests anys en certa manera grisos, de la postguerra. El vostre testimoni té molt valor; tots els que estem aquí ens estimem molt els llibres perquè segurament en la nostra infància hi va haver un llibre molt especial o algú de casa que ens va convertir en els lectors que som avui. Comencem per aquí:

Joan Sóc en Joan Fernández, d'Agramunt, vaig néixer el 1940, no hi havia biblioteca, la meua història de lectura té una fase fins als 10 anys, que vaig començar a estudiar el batxillerat i després que va ser l'any 60 perquè en aquesta primera etapa vaig llegir els llibres que hi havia a casa, que els va portar un germà de la mare que després va morir a la guerra.

BCI Quin és el primer que li ve a la memòria?

Joan Un terrorífic, *L'escarabat d'or* d'Edgar Allan Poe, després hi havia uns quaderns de la llibreria Catalònia, i vaig llegir Mark Twain, Joaquim Ruyra i més coses de l'Edgar Allan Poe. També vaig llegir *Els tres homes dins una barca* de Jerome K. Jerome, és el que hi havia.

BCI Qui diu llibres, diu còmics, revistes...Parlem de la lectura en general, eh? Són els primers records que tingueu.

Joan També va portar una revista que es deia *La família cristiana*, aquell noi que havia sigut minyó de muntanya, i havia vist l'enfonsament del transatlàntic Lusitània. També a *La paraula cristiana* vaig sentir parlar del *Galeusca*, i un llibre de Geografia universal que hi havia la portalada de l'església d'Agramunt i la mare no me'ls deixava tocar, i miràvem les fotos de les Cataractes de l'Iguazú.

BCI Viatjàveu amb els llibres, oi? Si us sembla anem fent roda, ara passem a la Pilar.

M.Pilar Balsells Tinc 76 anys i vaig començar com tothom, més o menys, 4 cosetes de contes, del TBO, *l'Azucena*. Després ja t'enganxa una altra cosa més forta, quan tens 10 o 12 anys. Però a l'època hi havia molta feina i el que deien els pares: «Va, no perdís el temps ara, llegint...». Tot era fer feina, i clar, ens agafàvem un conte i ens n'anàvem al terrat o allà on fos, per llegir un *rato*, una mica d'amagat.

BCI Després de fer les feines de la casa...

Pilar Sí. A veure, teníem botiga, jo era la gran de cinc germans, hi havia molta feina a fer, quan no tocava raspallar un munt de sabates dels meus germans, tot aquest temps de llegir quedava molt aparcat.

BCI De petita recordes anar a alguna biblioteca?

Pilar Sí, després sí, a la Biblioteca de la Caixa. Obrien el diumenge al matí i jo hi podia anar un parell d'hores i buscava contes. Un dels primers que em va frapar, que jo deuria tenir uns 12 anys, és aquest de *El Diari d'Anna Frank*. El vaig tornar a llegir de gran als 30 o 40 i em va frapar igual.

BCI El vas agafar de la Biblioteca?

Pilar Sí, el primer que vaig llegir sí. Després el vaig trobar en antiguitats i el vaig comprar. Era en castellà. Perquè tampoc no hi havia tan material en català.

BCI Passem a la Isabel, que potser ens en parlarà una mica més, de les biblioteques.

Isabel Jo vaig néixer a Castellolí, el 43. Les primeres lectures que vaig fer, perquè n'hi havia a casa la mare, eren *Les pàgines viscudes* del Folch i Torres. Llavors ja em vaig passar a les novel·les, que me les devorava, oi cada llibre les llàgrimes anaven cara avall. Eren històries dramàtiques, amb vagues obreres, amb molta misèria, retratava l'època més aviat dels pobres. I aleshores hi va haver una època molt tenebrosa, quan anava a les Monges, que és per no recordar-ho mai més, que llegien aquell *Yo maté a Maria Goretti*, de nanes que les violaven i les mataven. I n'hi havia una de Mataró o de Manresa.

Tothom Sí, sí... La Josefina Vilaseca!

Isabel I després vaig llegir *Mujercitas* i aquesta literatura femenina. I aleshores quan vaig entrar a la Biblioteca em vaig adonar que m'havia deixat perdre el bo i millor de la literatura infantil. Perquè hi havia llibres fabulosos que agradaven a grans i joves, perquè tractaven de tot. Literatura realista: tractaven de les separacions de pares, de la relació entre pares i fills, del pervindre dels nanos, i tots eren preciosos! Me'n recordo *Mare qui ets?*, *Quan un toca el dos*, *Tot d'un plegat*...

BCI I la M. Lluïsa?

M. Lluïsa Jo vaig néixer a Barcelona a l'any 47. El meu pare era del bàndol republicà i li van tocar 3 anys de mili per haver sigut de la Quinta del Biberó. Ell era molt revolucionari i ja em llegia poemes del García Lorca, i teatre. I un altre que li agradava molt era el Gustavo Adolfo Bécquer, i com que li agradava el teatre ens escenificava històries que se sabia de memòria. També recordo els contes retallats, com el de *La rateta que escombrava l'escaleta* que feien la forma i eren molt didàctics, per aquella època. Després va venir l'època de l'*Azucena*, el *Roberto Alcázar y Pedrín*, el *Capitán Trueno*, érem 4 o 5 a l'escala i com que no ens compraven contes cada setmana, cada setmana era un diferent i ens ho anaven passant.

BCI O sigui que us en compraven, a casa?

M. Lluïsa Sí, un conte cada 15 dies o així queia, i ens ho combinàvem. El TBO també funcionava molt! Després recordo el *Mujercitas*, meitat dibuixos i meitat lletres, i després vaig entrar als minyons de muntanya i hi va haver un canvi i ja agafàvem llibres que els demanàvem a Argentina, perquè aquí on

s'editaven. Com *El llibre de la selva* i tots aquests, recordo. Però fins als 20 anys no vaig utilitzar cap biblioteca, perquè a casa no hi havia el costum. Després sí que vaig treballar en una empresa belga a Barcelona, que tenia biblioteca. Era molt avançada, i a les noies, per pagar-nos el salari, ens feien fer un compte només a nom nostre, no hi podia haver els pares.

BCI Seguim m'agradaria que m'expliquéssiu si a casa hi havia algú que us va acompanyar amb les primeres lectures. Com era, això, Fina?

Josefina Borràs Jo vaig néixer a Santa Coloma de Queralt l'any 1947 i sóc la petita dels tres germans. Vaig *tinguer* la sort que hi havia una biblioteca, a Santa Coloma. Els meus primers llibres són *Celia*, mig dibuixos i migs escrits: *Celia y sus amigos*, *Celia y el col·legio*... Després ens n'anem amb *Mujercitas*, el Julio Verne, *El capitán de 15 años*, *Fabiola*... Ja no cal dir la xocolata amb els cromos! I la meva padrina va anar a Barcelona i em va portar un llibre que em va influenciar molt: *La senyoreta de casa bona*, i me'l va fer llegir de memòria. Eren una família... i tot s'ha perdut, i la petita lluita i a l'últim s'obrirà pas amb una botiga i la gran es traurà la vida. Me la vaig saber de memòria! El meu tiet era músic i a casa estava tot ple de llibres de música. I jo anava mirant. I ja no tenien llibres petits, teníem *El amor de mis amores* amb 3 volums grossos, *Òscar y Amanda*, que parla d'Anglaterra, i el que em va impressionar molt, que vaig treure de la Biblioteca, va ser *Edad prohibida*, del Torcuato Luca de Tena. Per molt que passi el temps però l'essència sempre és la mateixa. I el rector, per fer la comunió, va estendre una paradeta de nines, joguines i composicions i tot era en català, va anar contra el règim. I tot ho deixem en català!

BCI Maria, en el seu cas, què recorda?

Maria Montón Agafeu-vos. 10 del 10 del 24 a Sabadell. La meva mare em deia que segons quins llibres no els havia de llegir. Jo llegia el *Diari de Barcelona*, el *Patufet*, els contes del Folch i Torres, les pàgines viscudes del *Patufet*. El diari cada dia i les revistes me les compraven. I *llavorens* hi havia amb alguna amiga que llegíem una novel·la i la meva mare em deia: «aviam, diga'm que en treus d'aquest llibre». *Allavorens* jo deia «oi, jo...» i em deia «doncs no en llegeixis més, que no val la pena, d'aquí no en treus res». *Allavorens* vaig començar amb el Julio Verne, i a fora el pati hi havia una caseta amb un terrat dalt i jo em posava allà i les hores que hi vaig arribar a passar, amb el Julio Verne! I jo ja representava que vaig continuar amb la guerra i *El correo del zar*, i autors russos que ara no me'n recordo. I anar llegint això.

BCI És curiós això que explicaves de la mare, el fet de la utilitat del llegir.

Maria Ah si, jo sempre em preguntaven quan acabava: «Bueno i ara què n'has tret?». I jo havia d'explicar el que havia aconseguit d'aquell llibre. I amb els meus fills hasta *el Quijote*, els havia comprat! El Tio Gilito, l'*Astèrix*, el *Tintín*... En tenia 15 i aquest Nadal en vaig regalar un a cada net.

BCI Fixeu-vos que abans no hi havia tantes joguines com avui. I a les cases...Els pares compraven la revista, el llibre...

Josefina Però hi havia uns valors. Ma padrina li agradava cosir i estàvem allà amb ella i al meu germà li agradava el Mecano: ell feia cotxets i jo llits i taules i mobles.

BCI Passem a la Mercè.

Mercè Jo sóc una història estranya. Jo vivia a pagès a Òdena, i de llibres pocs.

Maria Em deixeu dir una cosa que m'he descuidat? Els grecs! Cuidado, eh? Aristòteles i tota aquesta sèrie també era una lectura meva.

Mercè Doncs a casa no n'hi havia, de llibres. Jo vaig estar molt malalta i internada a l'Acadèmia Igualada i vaig pujar amb tres nois i el primer llibre que vaig llegir va ser *El capitán Marvel*, fixeu-vos! El compartíem. Després en va sortir un per nenes. Però nosaltres, el nano venia al meu llit i el compartíem, llegíem una hora o el que fos.

BCI Aquests són els teus primers records, de superherois! Com ara que estan tan de moda.

Mercè Sí, vivíem a pagès. I després les amigues de l'escola em van deixar una novel·leta del Folch i Torres: *L'anell perdut*. I quan anava a casa el prenia, perquè a l'Acadèmia havies d'estudiar, i a la vora del foc amb un llum d'oli, mig amagat, llegia aquestes novel·letes. I després de més grandeta cosia la roba i sempre tenies la novel·leta sota la roba perquè quan entrava algú l'amagaves a sota.

Isabel I dintre el llit amb un lot!

BCI Sempre d'amagat, oi? Seguim amb la Montserrat.

Montserrat Tinc 67 anys, vaig néixer a Capellades però vaig anar a viure a Castellolí, a cal Poloni. En una casa que hi havia llibres de valors que no m'ho deixaven tocar. I la meva mare i una amiga compraven *lejia* i amb la *lejia* antigament, cada dues botelles et regalaven una novel·la de la Corín Tellado. I me'n recordo que elles dues se n'anaven a l'hort i llegien la novel·la i les dues ploraven allà i no me les deixaven llegir! *Llavorens* vaig vindre aquí a Igualada a les Monges i també vaig llegir aquell llibre d'aquella noia que la van violar i jo estava esfereïda. I un dia va venir la mare per la festa de Sant Jordi i era principis que es començava a celebrar la festa i la mare em diu "no t'oblidis mai de regalar un llibre el dia d'avui" i vam anar les dues juntes a comprar *La señora de Montmellín*, un llibre d'època, que ella fa d'institutriu, d'amor. I a partir d'allà ja vaig començar a llegir molts llibres, del Manuel de Pedrolo i altres. Actualment a casa tinc una habitació plena de llibres i caixes a tope de llibres. El meu vici és llibres. A mi realment l'estona que joestic llegint m'evadeixo d'aquest món, m'encanta. En llegir *La señora de Montmellín* també em va donar camí a la meva vida: com que sempre he estat amb històries de vestit llarg, etc, vaig entrar a treballar al Liceu i feia el vestuari de les obres i tenies que llegir obres com *La traviata*, que també t'omplia.

BCI Aquests llibres us han anat marcant a la vida. Passem al Josep?

Josep Em dic Josep M. i em va obrir els ulls a la lectura el meu germà. Era més gran que jo i un dia de reis em va portar a cal Gassó i em va comprar *Guillermo el Conquistador*. L'autora era una dona, explicava les vivències d'un senyor de classe alta a l'Anglaterra des dels anys 40. Després vaig descobrir l'editorial Joventut, amb totes les obres clàssiques de l'Stevenson, el Mark Twain...I això ja va ser una cadena. I a casa vaig tenir la sort que el meu germà estava subscrit a la Reader's Digest. I vaig passar després a la Biblioteca que hi havia els llibres clàssics.

BCI La Biblioteca a quina anaves?

Josep A la de la Caixa, m'agradava molt. Hi havia la bibliotecària, ens coneixíem molt i ja em recomanava llibres.

Montse A part de la llibreria Gassó quines altres hi havia, en aquella època, a Igualada?

Tots A Cal Jordana, el Caresmar més cap aquí...

Josep Però la Caresmar més endavant, als 60 o 70, i ja tenia una orientació més de l'Opus Dei, em sembla. Hi havia llibres bons, també!

BCI Per acabar la primera tanda, passem al Salvador.

Salvador Jo vaig néixer en un poble de la Segarra, tinc 74 anys. Tinc sis germans un es va morir no el vaig poder conèixer, els padrins tampoc, una casa la més pobre del poble. Jo feia d'escolà als 6 o 7 anys es va morir mossèn Ramon i va venir mossèn Josep que em va agafar d'escolà també. Doncs l'únic llibre que vaig llegir de petit va ser la Doctrina, un llibret en castellà. Jo era molt dolent, per estudiar, moltes vegades no anava al col·legi perquè a casa érem molt pobres i necessitaven que anés a treballar. Però de doctrina era dels primers i el mossèn amb els primers els donava un regal i em va regalar *Rondalles* de Casa Ponce, eren uns *cuéntus*, més aviat de religió, de valors i bones costums. És l'únic que vaig llegir; quan teníem unes hores vagaroses el pare i la mare cap a guanyar uns cèntims. A casa n'hi havia hagut molts, de llibres, perquè havien fet de fonda però amb la guerra ens ho van prendre tot.

BCI Malauradament és la història de moltes famílies. En el seu cas la passió per la lectura la té ara, que podem dir que el Salvador ve cada dia a la Biblioteca. Quan li va sortir?

Salvador Doncs a la que em vaig jubilar vaig dir que llegiria molt.

BCI I ara podem dir que el Salvador ve cada tarda a llegir a la Biblioteca. Mai és tard per descobrir el plaer de llegir. Van sortint casos molt diferents; cadascú té la seva història.

Joan Jo recordo que deuria ser l'any 60: jo anava en tren de Terrassa cap a casa i em ve un xicot i em diu «Tu eres catalán? Qué quiere decir tasca?» Dic «no sé, deixa'm veure el llibre». I el llibre era *La mà contra l'horitzó* de Manuel de Pedrolo, i em va impressionar molt i vaig pensar «Ostres, si un castellà està llegint aquest llibre és que és bo!». I no vaig parar a Terrassa fins que vaig trobar aquest llibre. I *llavorens* ja em vaig tornar un fan del Pedrolo: *La cendra per Martina*, *Avui es parla de mi*, i un munt de títols. Les traduccions com *Jo no sóc un home lliure* del Peter Abrams. I a Agramunt no hi havia biblioteca però hi havia una llibreria que es deia La Cultural que tenia un propietari que feia molta acció social. I aquest llogava llibres: la gent hi anava i pagant 1 pesseta o segons els llibres i se'l llegien.

BCI I les llibreries d'Igualada recordeu si ho feien?

M. Lluïsa No, no...a Barcelona els canviaven.

Joan I els nanos podien llegir els tebeos com el Roberto Alcázar, i a partir d'*llavorens* ja va ser anar buscant llibres en català. Tot lo que sortia.

BCI I us costava, trobar llibres en català?

M. Lluïsa Costava i era més car. L'edició en castellà era més barata. Em faig fer un fart de llegir en castellà perquè en català era més car.

Maria Hi havia l'editorial Freixenet que sempre feien cada any un llibre, una col·lecció, jo la tinc però no l'he llegida, perquè en aquella època tenia els nens petits i no tenia temps. Era com un extra, perquè *allavorens* no es feia català.

Josefina *Els Pastorets* del Folch i Torres els podíem fer en català. I jo quan explico que el catecisme el feia en català em diuen "que els tenia ben posats, aquell mossèn!".

Mercè Els pobles van aguantar el català gràcies als capellans. Jo tinc el catecisme encara i és una pàgina en català i una en castellà. I ho fèiem tot en català.

Pilar El Sant Jordi d'aquí a Igualada jo diria que van començar els llibres en català quan mossèn Josep Còdol a la parada de la Rambla del Cau, l'escoltisme, als Escoltes ens va deixar allà una parada en català. I ens va dir «si hi ha algun problema cap dintre, tot amagat». Però van venir molta gent a interessar-se pel català. Això era cap als anys seixanta o una mica abans.

M. Lluïsa Els minyons de muntanya, l'escoltisme, van ser una gran font del catalanisme perquè a Barcelona era lo mateix. Per tenir un agrupament havies d'estar a l'aixopluc d'una església. *Allavorens* podies anar traient coses en català, però sinó era impossible. I quan anaves per Barcelona no podies anar amb l'uniforme, perquè la Guàrdia Civil et parava i t'agafava. Quan anàvem d'excursions sí.

BCI Com la recordeu la diada de Sant Jordi a Igualada?

Pilar Molt poqueta cosa. Les tres llibreries que treien les seves parades a fora i prou.

Isabel Poca cosa, per mi Sant Jordi no significava comprar un llibre. Ja me'n comprava o els anava a buscar a la Biblioteca regularment.

Josefina A Santa Coloma per Sant Jordi, cap als anys 60, parades al carrer cap. Només donaven una rosa.

Josep Jo recordo que la meva filla anava a la Divina Pastora i l'any 72 o 73 jo era de l'associació de pares i van ser els primers de posar una parada de llibres.

M. Lluïsa Jo el 73 va ser el primer sant Jordi que vaig passar a Igualada i vaig bramar molt perquè no hi havia res. A Barcelona la festa era molt reeixida però aquí no hi havia ambient.

Josefina El 77 o 78 va venir el meu pare tot content a casa amb una caixa de llibres que li havien donat a les Caixes. Tothom n'anava a buscar; hi havia molta acceptació.

BCI Recordeu la visita d'algun escriptor o algun acte literari sonat?

Josep Sí, a través de Jove Cambra jo vaig portar el Baltasar Porcel, que havia escrit aquell llibre de *La revolta permanent*. Li vam proposar i va venir al Centro Nacional, l'actual Ateneu. Deuria ser a principis dels 80. En els precs i preguntes va venir un senyor alt que sempre anava amb llibres i li va començar a

fer preguntes i a apretar. I nosaltres que estàvem a la taula amb ell el Baltasar em va dir “escolta treu-me'l de sobre”, però no hi havia manera de tallar-lo!

Pilar Jo recordo els Jocs Florals, les poesies tan maques sobre la terra, l'amor...Ho recordo com un acte molt maco, però això era més cap aquí.

[La Maria s'acomia i marxa]

Joan A la Biblioteca que estava jo del Col·legi Major de Terrassa llegies coses com *La ciutat de Déu i dels homes* de Sant Agustí d'edició bilingüe en llatí i castellà. I dius «jo llegia aquestes coses»?

BCI Déu m'hi do de tot el que heu arribat a llegir. També els col·leccioneu, els llibres? Els guardeu a casa?

M. Lluïsa Jo tinc una habitació tota plena de llibres a les 3 parets i quan vaig tenir-les plenes vaig dir que s'havia acabat comprar llibres. Els infantils una vegada els vaig portar a la Biblioteca perquè ja no els faria servir, i alguns antics que em queden ja els miraré i us diré si els voleu.

Josep M. Dels llibres he après una cosa molt important: no es poden deixar. Si n'he deixat 10 me n'han tornat un. I amb amics, eh?

Pilar Això, això! Jo n'he deixat de dedicats per l'autora i m'ha sabut un greu!

Isabel Hi ha una dita que diu «De llibres i paraigües no en deixis gaires».

BCI I ara que parleu dels amics, us trobàveu per comentar els llibres, com avui es fan els clubs de lectura?

M. Lluïsa No, no...prou feina tenies! A més abans la mare deia que era perdre el temps, doncs a mi a casa m'ho feien diferent. Com que llegia molt de pressa em preguntaven de què anava el llibre perquè no es creien que ja l'hagués agafat.

Montserrat Però això d'anar a una cafeteria que dius no existia!

BCI Era la lectura més individual. Avui és diferent, perquè es comparteix a través dels clubs de lectura, les xarxes socials, etc.

M. Lluïsa Compartir era quan llegíem les *Hazañas bélicas* o el *Capitán trueno* entre *varius* llavors aquella setmana el joc anava del que havíem llegit i jugàvem a això, nois i noies. El que tocava aquella setmana.

Montserrat I després hi havia una revista que sortien unes nines que explicaven la història d'aquelles nines i retallaves el vestit i anaves a jugar a casa les amigues i fèiem intercanvis de vestits.

Josefina Llavors va venir l'època del cinema i a les fàbriques es comentava molt la pel·lícula.

M. Lluïsa Jo recordo que a casa vam anar a veure *Mogambo*, que la fulana era la germana i s'acaba la pel·lícula i ma germà, que tenia 6 anys i jo 10, i diu «Jo amb la meva germana no em faig aquests

petons». I jo ,més gran quan vaig veure-la sense censura a casa van dir «Però que no ho havíeu entès?» I jo «com ho havíem d'entendre si estava tot tallat!».

Mercè Aquí a Igualada quan van fet *Gilda* repartien programes al migdia quan la gent sortien de treballar i la canalla agafàvem els papers, que tot plegat es veia la *Gilda* amb un vestit amb un tall i un guant fins aquí.

BCI Hem parlat dels llibres de casa, però els llibres a l'escola eren uns altres.

Montserrat Jo com que sóc la més jove d'aquí allà a les Monges, com que ens ensenyaven a fer labors, sempre hi havia una monja que llegia. I recordo que ens van fer llegir dues vegades el llibre d'aquella noia que la van violar i matar.

Pilar I el llibre d'urbanitat, que jo vaig intentar buscar-lo perquè els dibuixos són molt bons, de l'Opisso (?) i jo he trobat una edició recopilada en petit de *La nena ben educada* i *La nena mal educada* i sortia el que havies de fer, ben *assentadeta*. Només amb nena.

Josefina I et miraven de dalt a baix i et repassaven. Si t'embrutaves les sabates perquè els carrers no estaven asfaltats ja t'agafaven eh? Havies d'anar bé, eh?

Joan Lectures que jo recordo, l'episodi de *La primera mancha*, que era un nen que sortia tot blanc de casa, *entrepussa* i s'esquitxa de fang.

Josep M. Als Maristes hi havia un llibre ben curiós, que era obligació i que es llegia des del segon o tercer curs fins al final. No recordo el títol però representaven dos germans, de 20 i 13 anys, que tornaven de la guerra i eren del *bando* nacional i buscaven el seu pare que l'havien matat i s'apuntaven a la Falange i els guiaven per tot Espanya fent un recorregut explicant totes les millores que s'estaven fent. Cada any te'l donaven; era adoctrinament.

M. Lluïsa Amb les Monges teníem una assignatura que era la Falange espanyola.

Joan Nosaltres érem de l'associació de pares del Garcia Fossas als anys 70 i per reunir-nos havíem de demanar permís a l'ajuntament cada vegada!

BCI Això dels llibres per a homes i dones és molt curiós. Aquí a la Biblioteca també en tenim uns quants; és un adoctrinament però femení.

M. Lluïsa Jo en tinc un d'aquests que el meu pare me'l va arreglar i dedicar perquè sabés ser una bona esposa.

Josefina I la religió també s'imposava molt eh? I ens feien llegir i trobaves aquests llibres com *Fabiola*, a la biblioteca!

BCI Però els nois no ho tenien, això!

Joan Síiiii, també! També hi havia edicions pels nois; no teníem carta blanca.

Montserrat Però és que els nois són senyors però nosaltres havíem d'estar preparades

M. Lluïsa «Para el derecho marital!»

Josefina «En la cocina tienes que ser muy feliz porque diriges tu y mandas tú!»

BCI I aquestes novel·les romàntiques de la Corin Tellado o les del Folch i Torres deuriem ser una via d'escapament, no?

Josefina I els que no llegien escoltaven les novel·les de la ràdio. La *Marosa*!

Montserrat La meva mare venia de Capellades i a Castellolí, amb la seva amiga Nuri, es trobaven a l'hora de rentar a baix a l'hort i llegien les novel·les i unes llàgrimes i sortien descarregades i aquelles novel·les les ajudaven a tirar endavant en un poble petit com aquell. I la Nuri, que venia de Barcelona, era molt *adelantada* per l'època; ja escrivia en català!

Isabel Una de les coses que jo penso que l'escola hauria de fer és llegir als nanos, amb entonació, aquest gust per la lectura es contagia molt.

BCI Això es feia, abans?

Isabel No, no.

M. Lluïsa A casa la mare sabia el català però no massa i el pare als 10 anys ja treballava. Per tant a casa es parlava el català menys l'escriure. I tots a casa ens vam adonar del disbarat i de que havíem d'escriure en català quan el meu germà, que va anar a la mili i li havíem d'escriure en castellà i ens sonava a xino! I a la segona o tercera carta li vam dir farem faltes però t'escriurem tal com parlen i aquí vam començar a interessar-nos per escriure en català.

Pilar És que a les cartes totes fèiem la creueta a dalt i viva Jesús.

Josefina I escoltàvem la ràdio i cada dia a les 12 era l'hora de l'*Angelus*! Quan les Caixes van començar a donar els llibres la persona que va voler saber escriure en va aprendre amb aquests llibres.

Joan Al campament de milícies universitàries a l'any 61 amb un, a l'hora d'esmorzar, van donar un cafè amb llet i un va dir «Collons que és dolent, això!» i el va venir un capità i li van posar un *parte* «por decir tacos en catalán».

Montse Lobato Donaríem per tancada la tertúlia però abans voldríem que cadascú digués un títol d'un llibre especial per a ell d'aquells anys de joventut.

M. Lluïsa *Quan floriran els ametllers*

Josefina *Marianela*, de Benito Pérez Galdós

Pilar *El diari d'Anna Frank*

Montserrat *La senyora de Montmelier*

Josep M. *El castillo de mi madre*

Salvador Un llibre que em vau anar a buscar al magatzem de la Biblioteca, el primer que em vaig llegir sencer quan em vaig jubilar: *Porqué perdimos la guerra*, del Abad de Santillana, que no el vaig trobar en cap llibreria ni enlloc.

Joan *Heretics* del Gilbert Chesterton, el primer llibre d'aquest autor que es va traduir al català.

Isabel *Mare qui ets?*

Mercè *L'anell perdut*, de Folch i Torres.

M. Lluïsa A Barcelona, amb 14-15 anys, hi va haver el gran boom del Círculo de Lectores i per a mi va ser la manera de poder anar comprant llibres.

BCI Bé doncs moltes gràcies per les seves contribucions.